

війни Шевченко Г. Д.. Потім виступив головний лікар Нікітін В. Г., від ветеранів війни – Логвин Л. Г., від молоді – Л. Парусова. У 2003 вийшла з друку книга Пам'яті лікарні «Пам'яттю повінчані» Суми, 2003. в якій розповідається про відкриття пам'ятника. Автори пам'ятника медпрацівникам, загиблим в роки війни Нікітін Віктор Григорович і Шевченко Г.Д.

Стела з граніту, зображує жінку-медпрацівницю та має напис «Никто не забыт, ничто не забыто». Внизу плита з граніту з текстом: «Памяти наших коллег отдавших свою жизнь за свободу и независимость любимой Родины». «От коллектива больницы в год 30 летия Великой Победы 1945 – 1975 гг.» «Сооружен в честь медицинских работников, погибших в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.». Розташований біля приміщень Конотопської відділкової лікарні по вул. Садова, 17.

«ГРЕНАДА, ГРЕНАДА, ГРЕНАДА МОЯ...»

Науковий співробітник Конотопського
краєзнавчого музею ім. О. М. Лазаревського Акічев Ш.М.

«...Гренада, Гренада, Гренада моя...». строки з пісні на вірші поета М. А. Светлова приходять на думку, коли згадуєш події національно-визвольної революції в Іспанії 1930-х років. Пісня була складена як спогад про громадянську війну на Україні.

Слова «Над всією Іспанією безхмарне небо» [1, 126] пролунали по радіо 18 липня 1936 на початку громадянської війни в Іспанії. Почалося перше військове протистояння СРСР та Німеччини, Народного фронту та заколотників Франко. Допомогу республіканській Іспанії надавав СРСР у вигляді техніки, зброї та медикаментів, військових спеціалістів. З жовтня 1936 по вересень 1937 було відправлено 52 морських радянських транспорти зі зброєю, у 1938 – 13, у 1939 -3.[9, 54].

Гасла «Геть руки від революційної Іспанії!», «Ми з вами!», «Вони не пройдуть!» («Но-пассаран!») лунали на мітингах та зборах. Московські трудящі 3 серпня 1936 вирішили зібрати кошти для Іспанії. За три місяці 1936 зібрали 47 млн. 595 тисяч крб. [7, 384,436]. На 27 жовтня 1936 профспілки зібрали 47,5 млн. крб. і закупили 5 пароплавів продовольства. На кінець 1936 було зібрано в СРСР 51 млн. крб. Трудівники Глухівського району Чернігівщини передали у фонд допомоги Іспанії 74 тисячі крб. [6, 56]. СРСР поставила до Іспанії з

жовтня 1936 по січень 1939 - 648 літаків, 347 танків, 60 броневих автомобілів, 1 186 гармат, 20 486 кулеметів, 497 813 гвинтівок.[9, 54].

В складі 7 інтербригад воювали 20-25 тисяч чоловік з 54 країн [16, 38]. З 1936 по 1938 прибуло до Іспанії не менше 51 тисяч добровольців. [10, 20] В інтербригадах воювали 8, 5 тисяч французів, біля 5 тисяч німців, майже 5 тисяч поляків, 4 тисяч італійців, 2 тисячі англійців, 2 тисяч чехів, 1, 7 тисяч австрійців, 1 тисяча угорців. [7, 44, 86, 99, 128, 152, 193, 290, 314]. Втрати інтернаціоналістів становили 20 тисяч бійців. [7, 17]. У червні 1937 в 13-й інтербригаді ім. Ярослава Домбровського у батальйоні імені Палафокса було створено українську роту ім. Тараса Шевченка.[2, 21]. Ротою керував білорус С. Томашевич. Українці входили до батальйонів ім. А. Лінкольна, ім. Макензі, ім. Димитрова, ім. Чапаєва та ін. Чапаєв користувався популярністю серед іспанців після того як з СРСР були доставлені кінофільми «Ми з Кронштадту» та «Чапаєв». Серед військ, які захищали Мадрид, були батальйони «Кронштадські моряки» та «Ленінград». [15, 136]. У жовтні 1938-лютому 1939 за рішенням Міжнародної Комісії Ліги Націй інтербригади було евакуйовано з Іспанії.

В частинах республіканської армії воювали майже 3 тисяч радянських добровольців (військові техніки, спеціалісти, танкісти, артилеристи та 160 льотчиків). Близько 200 загинули. 59 добровольцям, за мужність і відвагу було присвоєно звання Героя Радянського Союзу (19 з них посмертно, 35 з них були льотчиками) [17, 67]. У керівництві військовими діями допомагали 557 військових спеціалістів [8, 113] Серед радників були П. І. Батов, Я. К. Берзін, М. М. Воронов, М. Г. Кузнецов, Р. Я. Малиновський, К. О. Мерецков, Я. В. Смушкевич, Г. М. Штерн та інші.[15, 107] Через порти України було до Іспанії поставлено 648 літаків, 407 танків і броньовиків, 1 186 гармат, 20, 5 тисяч кулеметів, майже 500 тисяч гвинтівок, велику кількість боеприпасів, значна частина яких була виготовлена в Україні. [5, 24].

Захисник Конотопа 1941 полковник, командир 5 повітряно – десантної бригади Олександр Ілліч Родимцев писав у спогадах: «Мы, молодые парни, как и тысячи других добровольцев из многих стран спешили на выручку республиканской Испании. Мы не могли поступить иначе. Ведь к нам обратилась за помощью революционная молодежь Испании». Серед добровольців були і наші земляки-льотчики, Герої Радянського Союзу, генерал-майор Григорій Іларіонович Тхор з штурманом Андрієм Юхимовичем Конотоповим у

1936 брав участь у повітряних боях в небі Мадрида, Гранади. Вони бомбардували ворожі об'єкти, кораблі і аеродроми. За героїзм і мужність Г. І. Тхор одержав 2 ордени Бойового Червоного Прапора. [3, 31]. Був посмертно 23. 02. 1968 нагороджений пам'ятною медаллю Радянського комітету ветеранів війни «Учаснику національно-революційної війни в Іспанії 1936-1939 гг.». Посвідчення підписано головою Радянського комітету ветеранів війни Маршалом Радянського Союзу С. К. Тимошенко та відповідальним секретарем Радянського комітету ветеранів війни О. П. Маресьєвим. Воно зберігається у нашому музею. Льотчик Олексій Борисович Панов брав участь у боях в Іспанії над Ебро і Мадридом. Був важко поранений. Три місяці лікувався в шпиталі. Був відзначений 2 орденами Червоного Прапора. [3, 244].

В Іспанії воював Гнат Семенович Солдатенко (1909-14.04. 1943). Його псевдонім – Ігнасі-Дієгес. В районі Каза дель Кампо 1937 був поранений і багато місяців лікувався у Москві. Був нагороджений двома орденами Червоного Прапора. [11, 2-3]. Льотчик з Роменщини-Георгій Миколайович Прокопенко у 1938 в одному з боїв був поранений. Став Героєм Радянського Союзу.[3, 258] Останній виліт радянських льотчиків відбувся 15 жовтня 1938. В небі Іспанії воювали 7 радянських ескадрильй.[17, 59]

На боці Франко діяло 50 тисяч німців, 150 тисяч італійців, 20 тисяч португальців, 90 тисяч марокканців. Німеччина та Італія відправили 1150 танків і бронемашин, 1650 літаків. 2700 гармат, 17 тисяч авіабомб, понад 7600 автомобілів, стрілецьку зброю, військове спорядження. [5, 21]. Італійський ВМФ діяв біля узбережжя Іспанії. Італійські літаки здійснили 86 420 вилетів, 5 319 бомбардувань, скинули на міста і села 11 585 тон вибухівки. [1, 128].

Гітлер відправив до Іспанії легіон Люфтваффе «Кондор» з декількох ескадрильй бомбардувальників «Юнкерс-52» та винищувачів «Хенкель - 51». На початку листопада 1936 в Кадикс прибули перші 6 500 німців «Легіону Кондор».[15, 136]. В листопаді 1936 легіоном керував генерал-майор Хуго Шперле. 27 квітня 1937 німецькі літаки здійснили наліт на містечко Герніку, внаслідок чого загинула більшість мирних жителів і центр баскської культури було зруйновано. Цій події присвячено картину художника Пабло Пікассо «Герніка». У 1938 німецькі льотчики бомбардували Барселону. Іспанія стала полігоном, де льотчики вчилися тактиці боїв, взаємодії з військами та використанню бомбових ударів. Німеччина відзначила 26 113 німецьких вояків нагородами «За заслуги у війні в Іспанії». Гітлер вважав, що Франко повинен в центрі Мадрида встановити пам'ятник

літаку «Юнкерс-52». Війна в Іспанії продовжувалась з 1936 по 1939, загинуло більше 1 млн. чоловік. [9, 63] Для примирення нації Франко наказав збудувати в Долині загиблих великий монумент і поховати там загиблих у війні. За допомогу Іспанії Гітлер сподівався, що Франко буде брати участь у війні на боці Німеччини. Франко не згодився, оголосивши про нейтралітет. Але відправив воювати до СРСР «250 - Голубую дивізію». Вона брала участь у блокаді Ленінграда та діях в Білорусі. Воювала на Східному фронті 45-а ескадрилья іспанських льотчиків-добровольців. Наприкінці війни ескадрилья повернулася до Іспанії Франко наказав арештувати льотчиків.

Радянські люди взяли на себе турботу про значну групу іспанських дітей, батьки яких загинули під час війни. Піонери та учні України збирали гроші, готували подарунки жінкам і дітям Іспанії.[13, 309]. В СРСР прибуло 4 тисячі іспанських дітей. Тут вони знайшли нову Батьківщину. Шлях пролягав через Київ і Москву, де були розподілені у дитячі будинки та школи Москви, Києва, Євпаторії. Харкова, Одеси й Херсона.[13, 280] У червні 1937 з Ленінград до Одеси приїхала перша група іспанських дітей, евакуйованих до СРСР. [12, 309]. Друга група дітей прибула до київських оздоровчих закладів у липні 1937. [13, 310].

Війна в Іспанії стала школою мужності для радянської молоді і прикладом патріотизму конотопців тих часів є матеріали преси 1930-х. у Чернігівській обласній газеті «Більшовик» - № 188 (1690) від 16 серпня 1938. Автор статті «Радісна зустріч» І. Гребінець писав: «Серед трудящих міста Конотопа блискавично пролетіла звістка - сьогодні через Конотоп проїжджатимуть з Київа до Москви діти героїчних бійців Іспанської республіки. Задовго до приходу поїзда № 72 на пероні станції Конотоп зібрались тисячі трудящих, переважно молодь, діти. Море квітів. Ось мчить поїзд. Назустріч йому гримлять оркестри. Хвилююча тепла зустріч. Іспанських дітей закидають квітами. Лунають вигуки: «Привіт республіканській Іспанії!», «Слава нашим батькам, які борються проти фашистів!», «Привіт дітям Іспанії!». у відповідь дзвеніли бадьорі голоси: «Віва Сталін!», «Віва революція!»

Як склалася доля тих іспанських дітей невідомо. Вони виховувалися у дитячих будинках, відпочивали у піонерських таборах. У серцях маленьких іспанців, які їхали через Конотоп можливо залишились почуття вдячності і любові до Конотопа. Мешканці с. Підлипного могли написати генералу Г. І. Тхора про проїзд іспанців. Він воював з японським и льотчиками в небі Китаю. Радянський народ чекала війна. в якій загинуть мільйони людей і серед них іспанці. В складі партизанських загонів та Радянської Армії вони захищали -

СРСР. Відомим став подвиг сина Долорес Ібарурі - капітана, командира кулеметної роти Рубена Руїса Ібарурі. З ним зустрічався в Іспанії і при обороні Сталінграда О. І. Родимцев. [14, 14-16]. Він загинув в Сталінграді восени 1942 і посмертно став Героєм Радянського Союзу. Г. І. Тхор згадував слова Д. Ібарурі про добровольців: «Мы уверены, что Испания навсегда сохранится в ваших сердцах, и вы с глазами, полным и слез, и сердцем, заполненным гордостью, будете рассказывать не об Испании туризма. А об Испании героизма. И будьте уверены, что мы тоже сохраним воспоминания о вас и будем рассказывать нашим детям о вашем героизме, который для грядущих поколений превратится в легенду».[4, 30]

1. Бердичевський Я. М., Давлетов А. Р., Кузьменко С. Г. Решетникова Е. П., Фролов Н. А. Всемирная история 1918-1945 гг. (Конспекты уроков).- Запорожье, ООО РИА «Просвита», 1996.

2. Боффа Джузеппе. История Советского Союза. Т. 1. От революции до второй мировой войны. Ленин и Сталин. 1917-1941 гг. /пер. с итал. И. Б. Левина. – М., Международные отношения, 1990.

3. Гриченко И. Т., Головин Н. М. Подвиг. Документальные очерки о Героях Советского Союза. – Харьков.: «Прапор», 1977.

4. Дудко А. Ф., Любич Л. Г. Право на бессмертие: - К.: Документальная повесть, 1988.

5. Загиблі на чужині: Книга Пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом. – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2003.

6. Історія міст і сіл УРСР. Сумська область. К., 1973.

7. Из истории международной пролетарской солидарности. Документы и материалы. Сборник V. Международная солидарность трудящихся в борьбе с фашизмом против развязывания второй мировой войны (1933-1937). М., 1961.

8. История Великой Отечественной войны Советского Союза (1941 -1945) в 6-ти т. М., 1960-1965, т.1.

9. История Второй мировой войны 1939-1945. Том второй. Накануне войны. М.: Воениздат, - 1974.

10. Мещеряков М. Т. Судьба интербригад в Испании. // Новая и новейшая история – 1993 - №5.

11. Москальов І. Батько полку. - Радянський прапор», № 32 (8080), 23 лютого 1974, с. 2-3.)

12. Новітня історія .1917-1939:Підручник для 10 класу середньої школи. – К.: Радянська школа, 1991.

13. Піонерія України. 1917-1941 рр. Збірник (складач І. С. Вавілов). – К.: «Молодь», 1979.

14. Родимцев А. И. Гвардейцы стояли насмерь. – М.: Издательство ДОСААФ, 1969.

15. Родимцев А. И. Твои, Отечество сыны. – К.: Политиздат України, 1974.

16. Г. Л. Розанов, М. Ф. Юрьев, Н. Н. Яковлев. Новейшая история. Пособие для учителей. М., 1961.

17. Хосе Гарсия. Интернациональные бригады в Испании (1936-1938 гг.). – «Вопросы истории», 1956. №7.

18. Щербаков А. Д. Крылытым доверьте небо! (О дважды Герое Советского Союза С. И. Грицевце). – М.: Политиздат, 1976.

ЗЕМЛІ, «РУБІЖ» МІЖ МІСТЕЧКАМИ КОНОТОП І ПУТИВЛІ, ВЛАСНІСТЮ ЯКОГО НАРОДУ ВОНИ БУЛИ

Науковий працівник Конотопського краєзнавчого музею ім. О.М. Лазаревського Шульга В.І.

Протягом багатьох століть не зникають суперечки не тільки у літературі, а й на побутовому рівні, чиєю власністю були межові землі між Конотопом і Путивлем?!

Що ж говорять ті нечисельні старовинні документи, що збереглися до нашого часу? Це був кордон (ширина якого декілька кілометрів), «дике поле» між володіннями двох народів Українського (Русичів) і Російського (Московитів).

Німецький філософ Фрідріх Шеллінг: «Те, що живе у переказах, у міфах, колись існувало, і сучасному родові людському передував рід Богів». Старовинний переказ записаний у селі Малий Самбір Конотопського району від Шульга Івана Яковича (1928), про річку Малий Ромен, яку ще називають Сухим Роменом яка протікає через села: Соснівка, Малий Самбір, Великий Самбір, Дегтівка, Гайворон і у основній своїй течії у багатьох місцях перетворилася на болото.

Переказ відтворює часи міфологічні, і потверджує, що землі із-за яких велися суперечки, заселяли наші прадавні предки. «Колись Ромен був чистою і бігучою річкою, що на ньому ходили байдаки. Тоді жила там (село Соснівка) Пані з Сином. Син був такий гарний панич. Був він одного разу у гостях у Гайворонського Пана.